

Monitoimijainen arviointi ja yksi yhteinen suunnitelma

Marjo Alatalo ja Anne Kantoluoto, Lapsen paras – yhdessä enemmän -hanke 2018

1. Kuvaa lyhyesti toimintamallin käyttötarkoitus ja keskeinen idea

Lasten, nuorten ja perheiden tuen ja palveluiden tarve arvioidaan tarvittaessa monitoimijaisena yhteistyönä käyttäen yhteistä, monitoimijaista arviointimallia. Lapsen, nuoren ja perheen lisäksi osallisina ovat tarvittavat ammattilaiset sekä lapsen tai nuoren ja hänen perheensä tuekseen nimeämät henkilöt. Tavoitteena on yksi arviointi ja yksi yhteinen palvelusuunnitelma.

2. Kuvaa lyhyesti, mitä palvelujen avulla halutaan saada aikaan. Millaisia hyötyjä tavoitellaan?

Tavoitteena on, että jatkossa asiakkaan kanssa tehdään yksi, yhteinen arviointi ja yhteinen palvelusuunnitelma käyttämällä yhteistä monitoimijaista arviointimallia. Eri alojen ammattilaiset toimivat perheen kanssa yhteisten pelisääntöjen mukaisesti käyttäen yhdessä sovittuja käsitteitä. Yhteiset käsitteet ja toimintatavat vähentävät päällekkäistä työtä, lisäävät palveluiden osuvuutta ja parantavat asiakkaiden kokemusta palveluista.

3. Kuvaa lyhyesti toimintamalliin liittyvät toimijat, tehtävät/prosessit ja tarvittavat resurssit.

Toimijoina ovat lapsen, nuoren ja perheen lisäksi kaikki sosiaali-, sivistys- ja terveysalojen toimijat sekä mahdolliset muut toimijat (esim. järjestöjen edustajat), joita kulloinkin tarvitaan.

4. Kuvaa lyhyesti toimintamallin käyttöön liittyvät pelisäännöt ja periaatteet.

4a Otetaan käyttöön yhteiset käsitteet. Suositus:

Useamman toimijan yhteistyö (työparityöskentely, monialainen työparityö, Verkostotyö; useamman toimijan yhteistyö, varhainen avoin yhteistyö): jättää väljyyttä päättää työhön tarvittavat tahot ja niiden määrä

Yhteistyöpalaveri (verkostopalaveri, yhteiset verkostokokoukset, monitoimijainen palaveri, verkostotapaaminen, monialainen yhteistyöneuvottelu varhaisen tuen (VATU) –tiimi): antaa mahdollisuuden tuoda mukaan laajasti erilaisia tahoja

Yhteinen tilannearvio ja suunnitelma (yhteinen väli- ja loppuarviointi, osallistava asiakassuunnitelma, yhteistyö, yhteistyökäytännöt, yhteistyöasiat): antaa mahdollisuuden muokata suunnitelmaa ja arviointia tarpeen mukaan

Ammatillisen neuvon kysyminen: tukea omalle työlle

4b Kehitetään ja otetaan käyttöön yhteinen toimintatapa: suositus toimintaperiaatteista

Osallisuus ja lapsikeskeisyys: Annetaan tilaa ja aikaa kaikkien perheenjäsenten mukanaololle. Tunnistetaan eri ikäisten lasten tarpeet ja toiveet ja osataan muokata omaa toimintaa tämän mukaisesti

Myönteinen tunnistaminen: Kohtaa toinen ihminen ihmisenä ”oletusvapaasti”. Ei asiakkaana, potilaana, ongelmaisena tai haastavana yhteistyökumppanina.

Dialogisuus: Vaikka olisit valmistautunut tekemään toimia ja puuttumaan perheen elämään, jätä ratkaisut keskustelun jälkeiseen aikaan. Tämä mahdollistaa kumuloituneeseen tietoon perustuvien yhteisen tilanearvion ja suunnitelman tekemisen.

Systemisyys ja kokonaisvaltaisuus: Huomioi perheen elämän kokonaisuus. Samanaikaisen toiminnan kohteena voi olla useita ympäristöjä, joissa joku perheenjäsenistä on osallisena. Kyse on ihmisten ja ympäristöjen välisten prosessien ja suhteiden tunnistamisesta

4c Kehitetään ja otetaan käyttöön yhteinen lähestymistapa: suositus osallisuuden parantamisesta

Palvelunkäyttäjien ja kansalaisten osallisuus: Yhteinen lähestymistapa lisää lasten, nuorten ja vanhempien osallisuutta ja tekee arvioinnista ja päätöksenteosta avoimempaa. Avoin ja yhteinen arviointikäytäntö on lasta, nuorta ja perhettä auttavaa, koska se vahvistaa omaa ymmärrystä tilanteesta.

Digitalisoiminen: Osallisuuden vahvistamista on mahdollista edistää konkreettisesti esimerkiksi panostamalla mallin digitalisoimiseen. Tämä voisi tarkoittaa, että malli ja suunnitelma sijoitetaan ammattilaisten käyttämien tietojärjestelmien lisäksi kansalaisten käytävissä olevalla alustalle ja tietosuojatulle, yhteisesti käytävissä olevalle sähköiselle alustalle. Konkreettisesti käytävissä olevien digitaalisten työvälineiden avulla yhteinen osallisuutta vahvistava lähestymistapa on mahdollista ottaa käyttöön käytännön työssä ja tilanteissa.

Itsearviointi: Osallisuutta voidaan vahvistaa panostamalla siihen, että malli soveltuu lasten, nuorten ja perheiden oman tilanteen arvioimiseen. Tätä voi edistää panostamalla kehittämisessä palvelumuotoilua hyödyntäen visualisointiin, pelillisyyteen ja kaiken ikäisille lapsillekin ymmärrettävään kieleen. Itsearviointityökaluja voi käyttää myös yhdessä ammattilaisten kanssa.

4d Suositus lähityöntekijä-mallista sekä omatyöntekijäkäytännöistä sosiaalihuollon perus- ja erityistasolla

Lähityöntekijä-malli: Lähityöntekijä nimetään matalalla kynnyksellä, lapsen, nuoren ja perheen toiveita kuunnellen. Hyvä lähityöntekijä on sitoutunut rinnallakulkijuuteen, kykenee sekä kuunteluun että ratkaisuihin ja saa tukea työlleen esimieheltä/työkavereilta, kun työn vastuut ja periaatteet on määritelty. Monitoimijaiset ja integraatiiviset toimintamallit lähityön rinnalla mahdollistavat koordinoitun yhteistyön jo peruspalveluissa. Erityis- ja vaativan tason toimijat jalkautuvat tarvittaessa yhteisen arvioinnin tekemiseksi. Lähityöntekijä toimii matalimman kynnyksen palveluissa, jolloin lakisäateistä omatyöntekijää ei nimetä.

Lapsi- ja perhelähtöiset omatyöntekijäkäytännöt:

Hyvä käytäntö on, että lapsella ja perheellä on vain yksi lapsen ja perheen työskentelyn ja palveluiden kokonaisuutta koordinoiva työntekijä silloin, kun tarvitaan sosiaalihuollon palveluita. Tämän periaatteen tulisi ohjata työskentelyn sosiaalihuollon erityis- ja perustasolla.

Sosiaalihuoltolain mukainen omatyöntekijä mahdollistaa sujuvan palveluun pääsyn sosiaalihuollon perustasolla. Omatyöntekijä tekee tiivistä yhteistyötä lähityöntekijän kanssa ennen palvelua, sen aikana ja jälkeen ja koordinoi suppean palvelutarpeen arvioinnin hyödyntäen peruspalveluissa karttunutta tietoa. Varhaista tukea tarjoavia palveluja tarjotaan oikea-aikaisesti ja matalalla kynnyksellä.

Sosiaalityöntekijä on omatyöntekijä, kun tarvitaan sosiaalihuoltolain mukaista erityistä tukea tai lastensuojelua. Lapsen vastuusosiaalityöntekijä huolehtii lapsen oikeudesta osallistua ja huomioi koko perheen palvelutarpeet. Sosiaalityöntekijä tekee tilanearviota ja suunnitelmaa yhdessä myös universaalien peruspalveluiden toimijoiden kanssa. Työn- ja vastuunjako erityistason vastuutyöntekijöiden kesken on sovittu toimivaksi.

5. Kuvaa lyhyesti toimintamalliin liittyvät lait ja asetukset

Lähityöntekijä-malli on sopimuksen varainen hyvä käytäntö. Se ei perustu lakiin.

Sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa omatyöntekijällä on oltava asiakkaan palvelukokonaisuuden kannalta tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa laissa tarkoitettu kelpoisuus, esim. sosionomi (AMK).

Erytistä tukea tarvitsevan lapsen tai muun asiakkaan omatyöntekijällä tai hänen kanssaan asiakastyötä tekevällä työntekijällä on oltava mainitun lain 3 §:n mukainen sosiaalityöntekijän kelpoisuus.(SHL 42§.) Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on nimettävä hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä (LSL 13b§).

Lastensuojelulaki ja sosiaalihuoltolaki määrittelevät omatyöntekijän ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän (SHL 42§, LSL 13b§). Perustason palveluissa tai muutoin lapsen, nuoren tai perheen elämässä mukana olevan lähityöntekijän roolia ei ole määritelty laissa.

6. Kuvaa lyhyesti toimintamallin käytöstä saadut tulokset tai kokemukset

Tämän osa-alueen osalta hankesuunnitelma ei sisältänyt tavoitetta toimintamallin kokeilemisestä käytännössä. Tästä syystä käytöstä ei ole voitu raportoida tuloksia tai kokemuksia. Tavoitteena oli luoda mallinnus ja laatia suosituksia pelisäännöiksi ja toimintaperiaatteiksi ja ne on tarkoitettu huomioitavaksi monitoimijasta arviointia ja palvelusuunnitelmaa sekä koordinoitua asiakastyötä koskevassa kehittämistyössä.

Kehittämistyössä on hyödynnetty asiakkaiden ja kokemusasiantuntijoiden palautetta ja ideoita (esim. hankkeen aikana järjestetyt ammattilaisten, nuorten ja vanhempien palvelumuotoilupajat, joista erillinen raportti). Lisäksi mallintamisessa ja suositusten laatimisessa on huomioitu kunnissa tehtyä kehittämistyötä ja asiakastyössä karttuneita kokemuksia.

Työryhmän painopisteenä on ollut tehdä uusia avauksia sellaisista arviointi-, suunnitelma ja koordinointi-käytännöistä, joiden kehittämisen tarvetta ei vielä työryhmän työskentelyn aikana oltu kunnissa tunnistettu tai laitettu vireille (esim. lähityöntekijä-malli, arviointimallin digitalisointi ja pelillistäminen, itsearviointi).

Suosituksilla on pyritty edistämään keskeisiä LAPE-muutosohjelman tavoitteita ja periaatteita (mm. painopisteen siirtäminen korjaavista toimenpiteistä varhaiseen tukeen, osallisuus, lapsi- ja perhelähtöisyys).

7. Johtopäätökset

Monitoimijainen arviointi ja yksi, yhteinen suunnitelma edellyttävät jaettuina käsitteitä, yhteisiä toimintatapoja sekä selkeää lähi-, oma-, ja vastuutyöntekijämalleja. Näitä tulee edelleen kehittää kokemusasiantuntijoiden, sosiaali- terveys- ja sivistystoimen ammattilaisten ja muiden toimijoiden yhteistyönä. Suositeltavaa ja perusteltua olisi selvittää mahdollisuutta kansallisen tason yhteiskehittämiseen etenkin tutkimusperustaisien arviointimallien ja laadukkaiden digitaalisten ratkaisujen edistämiseksi. Lisäksi erityistä huomiota tulee kiinnittää käytäntöihin, jotka tukevat lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta oman tilanteensa ja tuen tarpeensa arvioimisessa ja suunnitelman tekemisessä.